देहदेहिनोःसंबंधोयंप्रतीयमानोपिकालत्रयेपिनास्तीत्याह नेति चिद्रूपंदेहिनंअचिद्रूपोदेहः प्रकाशमंधकारइवस्प्रष्टुंत्यक्तुंवानशक्नोतीत्यर्थः ॥ २० ॥ एवंसत्यपिदेहंविनानदेहिनःप्रकाशोनापिदेहिनंविना देहप्रकाशइतिसदृष्टांतमाहद्वाभ्यां यथेति तमोराहुः अदृश्योपिदृश्येनार्कादिनायुक्तएवप्रकाशते एवमात्मादेहेनेतिअयमहमस्मीतिप्रकाशते देहाभावेतुसुषुप्तौनस्पष्टंप्रकाशतइत्यर्थः विनाशमेवापीतोभवती त्यादिश्रुतेः ॥ २१ ॥ यथेति दृष्टांतदार्ष्टांतिकयोर्व्यत्ययः यथाअर्कवियुक्तोराहुर्नप्रकाशते एवंचैतन्यमंतरेणजडोदेहोनप्रकाशतइत्यर्थः दार्ष्टांतिकेऽक्षरयोजनातु तद्वत्राहुवत्अप्रकाशमानंशरीरंस्वीयत्वेनय स्यास्तीतितद्वच्छरीरश्चिदात्मातेनविनिर्मुक्तःशरीरीनोपलभ्यतइति स्वर्गीध्वस्तइत्यादौस्वर्गमात्रध्वंसइवशरीरमात्रानुपलंभोविवक्षितः अनयैवरीत्यापूर्वश्लोकेपिशरीरोपलंभेआत्मनोऽन्वयःप्रदर्शनीयः य थाश्रुतरीत्याचउभयोरपिश्लोकयोरात्मोपलंभेशरीरान्वयव्यतिरेकौदर्शनीयौ ॥ २२ ॥ नन्वेवंमरणेशरीराभावादात्मनोप्यभावःस्यादित्याशंक्यतत्रापिशरीरांतरसंबंधोस्तीतिसदृष्टांतमाह यथेति अमावास्यां सूर्येणसहवासंगतश्चंद्रोस्माभिर्नक्षत्रयुक्तत्वेनसमयांतरेइवादृश्यमानोपितद्युक्तोस्त्येव एवमेकशरीरनिर्मुक्तआत्माकर्मणःफलभूतैःशरीरांतरैर्युज्यतएवेतिनशरीराभावादात्माभावोऽस्ति हेत्वभावादित्यर्थः ॥

नोपसर्पद्विमुंचद्वाशशिनंदृश्यतेतमः॥ विसृजंश्चोपसर्पंश्चतद्वत्पश्यशरीरिणं॥ २० ॥ यथाचंद्रार्कसंयुक्तंतमस्तदुपलभ्यते॥ तद्वच्छरीरसंयुक्तःशरीरीत्युपलभ्य ते॥ २१ ॥ यथाचंद्रार्कनिर्मुक्तःसराहुर्नोपलभ्यते ॥ तद्वच्छरीरनिर्मुक्तःशरीरीनोपलभ्यते ॥ २२॥ यथाचंद्रोत्यमावास्यांनक्षत्रैर्युज्यतेगतः॥ तद्वच्छरीरनिर्मु क्तःफलैर्युज्यतिकर्मणः ॥ २३॥ इतिश्रीमहाभारतेशां०मो०मनुबृहस्पतिसंवादेत्र्यधिकद्विशततमोऽध्यायः॥ २०३॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

मनुरुवाच यथाव्यक्तमिदंशेतेस्वप्नेचरतिचेतनं॥ ज्ञानमिंद्रियसंयुक्तंतद्वत्प्रेत्यभवाभवौ॥ १ ॥ यथांभसिप्रसन्नेतुरूपंपश्यतिचक्षुषा ॥ तद्वत्प्रसन्नेंद्रियत्वा ज्ज्ञेयंज्ञानेनपश्यति ॥ २ ॥ सएवलुलितेतस्मिन्यथारूपंनपश्यति॥ तथेंद्रियाकुलीभावेज्ञेयंज्ञानेनपश्यति॥३॥ अबुद्धिरज्ञानकृताअबुद्ध्याकृष्यतेमनः ॥ दुष्ट स्यमनसःपंचसंप्रदुष्यंतिमानसाः॥ ४ ॥ अज्ञानतृप्तोविषयेष्ववगाढोनतृप्यते॥ अदृष्टवच्चभूतात्माविषयेभ्योनिवर्तते॥ ५ ॥

॥ २३ ॥ इतिशांति०मो०नै०भा०त्र्यधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २०३ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ देहसंबंधस्यापरिहार्यत्वंश्रुत्वामुमुक्षोरुद्वेगोमाभूदितितन्निवृत्तिसाधनंयोगंवक्ष्य न्सदृष्टांतंदेहवियोगप्रकारमाह यथेति यथाव्यक्तंस्थूलशरीरंशेते स्वप्नेचेतनंलिंगशरीरंप्रेत्यव्यक्तात्वियुज्यचरति तद्वद्भवःसंसारःतथाइंद्रियसंयुक्तंलिंगमपिशेते सुषुप्तौकेवलंज्ञानंप्रेत्यलिंगात्वियुज्यचरति तद्वदभवोमोक्षइत्यर्थः ॥१॥ ज्ञेयमात्मानंज्ञानेनबुद्ध्याआत्मज्ञानान्मुच्यते तच्चेंद्रियजयाद्भवतीत्यर्थः ॥२॥ विपर्ययेबंधमाह सइति ज्ञानेबुद्धौनपश्यति ॥३॥ अबुद्धिरविद्याअनित्याशुचिदुःखानात्मसुदेहादि षुनित्यसुखशुचित्वात्मबुद्धिर्विपर्ययरूपासाचाज्ञानजातयामनःआकृष्यतेरागाद्याक्रांतंभवति पंचश्रोत्रादयः मानसाःमनःप्रधानाः ॥ ४ ॥ अज्ञानतृप्तःमोहपूर्णः अवगाढोऽत्यंतमग्नःअदृष्टवत्धर्माधर्मयु क्तंयथास्यात्तथा भूतात्माजीवः विषयेभ्यःशब्दादिभ्योभोगार्थंनिवर्ततेमृतःपुनर्जायते ॥ ५ ॥

Digitized by Google